

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

ΙΑ 102. Θεωρία της αρχαιολογικής
επιστήμης: Κύρια ρεύματα και σχολές.
Ενότητα 4: Η Πολιτισμική Εξέλιξη.

Γιώργος Βαβουρανάκης
Φιλοσοφική Σχολή
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Περιεχόμενα ενότητας

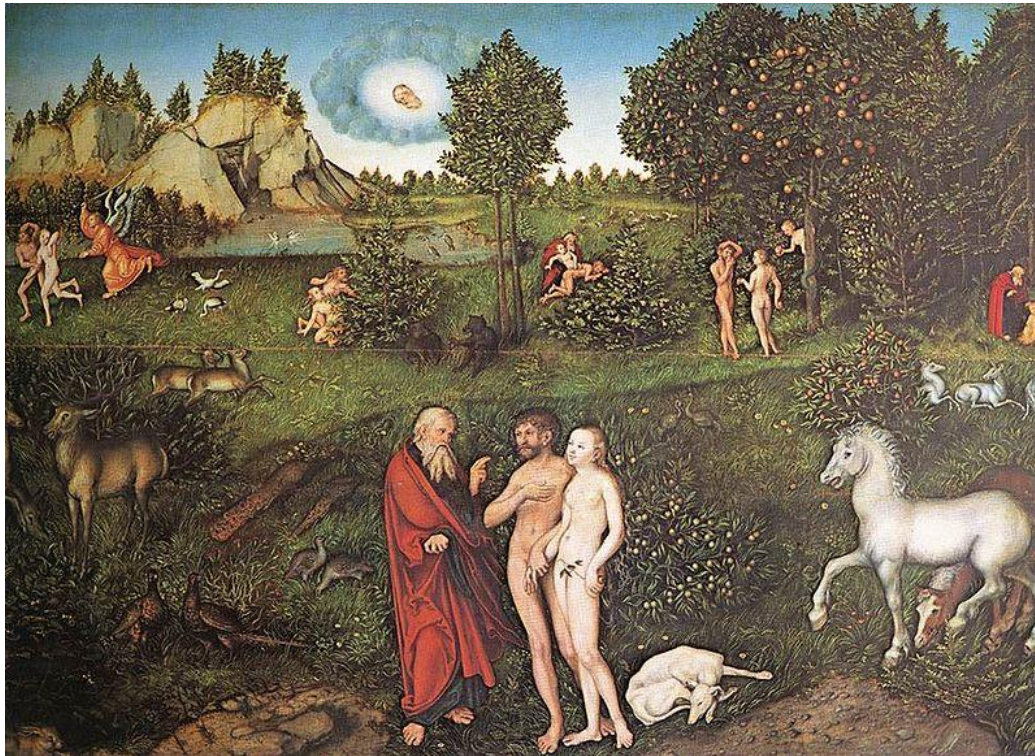
- Πολιτισμική Εξέλιξη, μέρος Α.
- Πολιτισμική Εξέλιξη, μέρος Β.

Πολιτισμική Εξέλιξη, μέρος Α.

Οι έννοιες της εξέλιξης και της καταγωγής

Εικόνα 1

Ο Κήπος της Εδέμ, L. Kranach

Εικόνα 2

Δευτέρα Παρουσία, Μιχαήλ Άγγελος

Η σημασία των ανακαλύψεων

Εικόνα 3

Ο Americo Vespucci ξυπνά την Αμερική, Johannes Stradanus, 1575-1580

Το παρελθόν μέσα από το παρόν

Εικόνα 4

Λεπτομέρεια: Βαϊοφόρος, Παντάνασσα, Μυστράς, 1428

Εικόνα 5

Το μαρτύριο του Αγίου Σεβαστιανού, Χαρακτικό, 1440

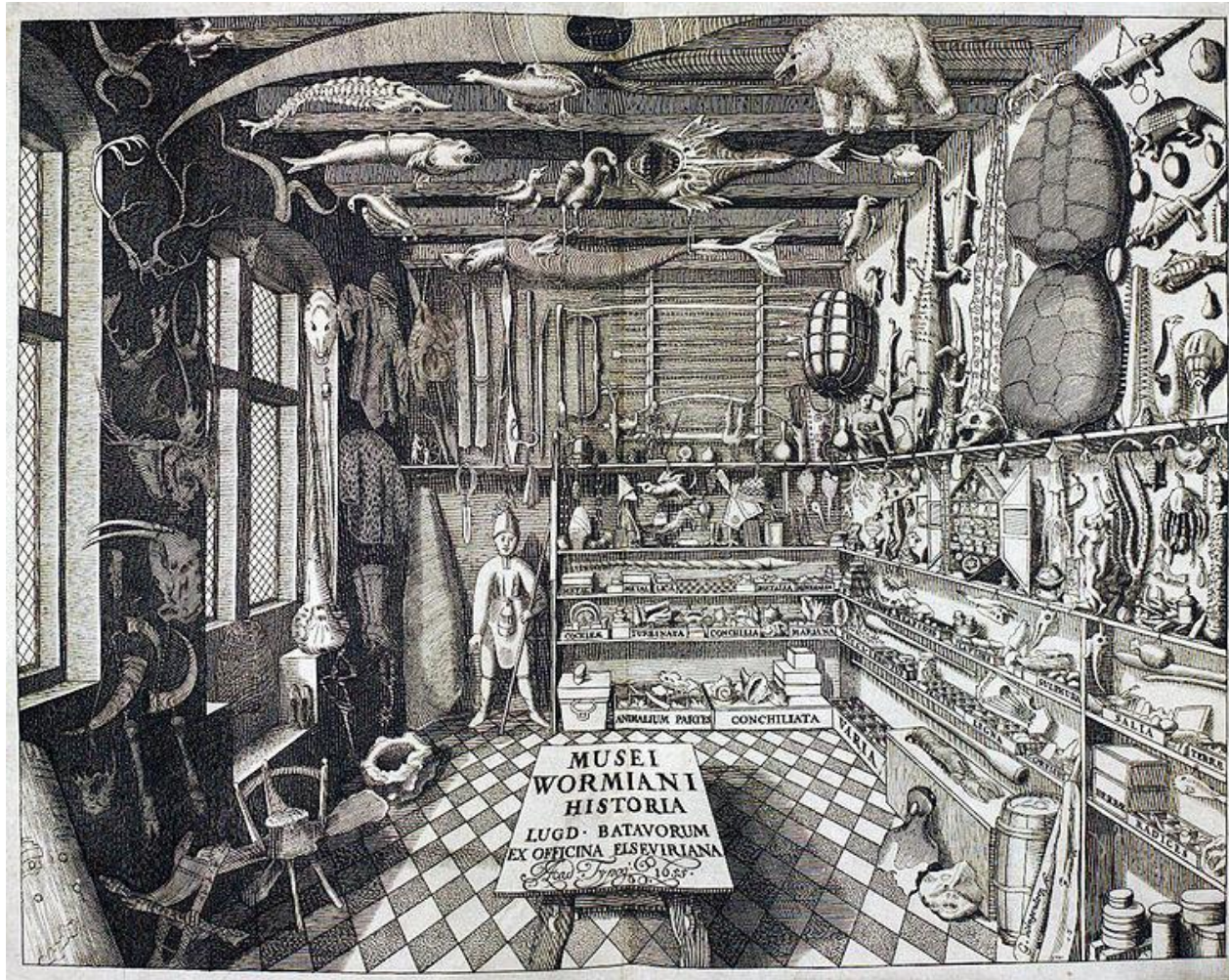
“Η Τρικυμία” του W. Shakespeare

W. Hogarth, 1728

Εικόνα 6

Η αμφισβήτηση της Βίβλου και οι πρώτες συλλογές

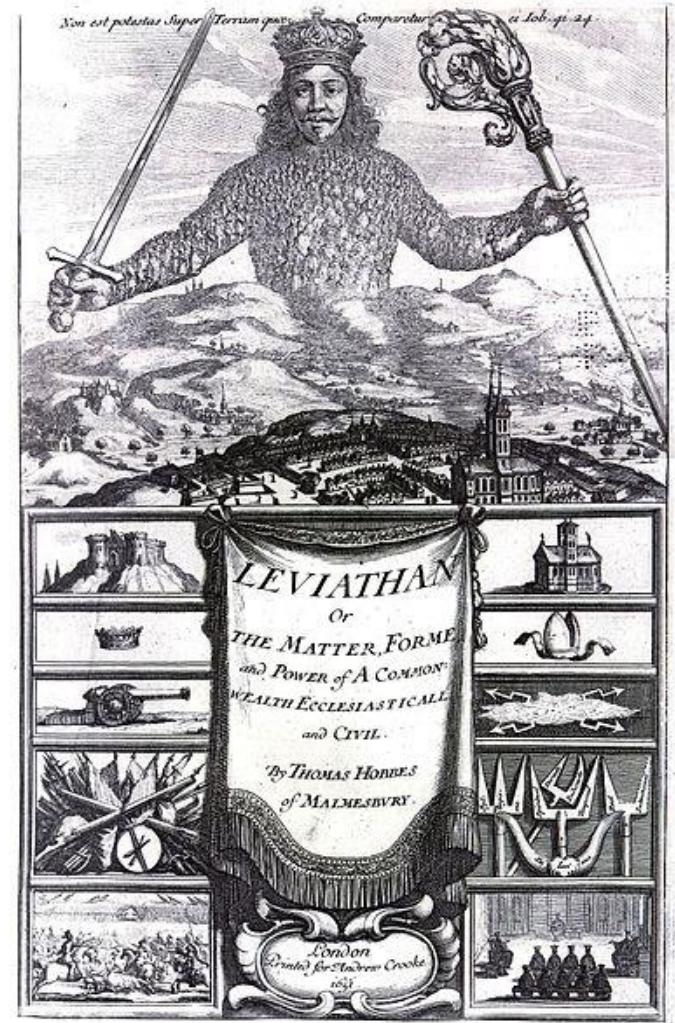

Ο. Worm, 17ος αιώνας

Εικόνα 7

Thomas Hobbes (1588-1679)

- Λεβιάθαν (1651)
- Η κακή κατάσταση της ανθρώπινης ύπαρξης
- Η αναγκαιότητα του κράτους
- Το “κλίμα” της εποχής: Κρόμγουελ
- Η κληρονομιά του T. Hobbes: J.J. Rousseau
- Διαφωτισμός
- Εμπιστοσύνη στον άνθρωπο και τις δυνατότητές του για πρόοδο

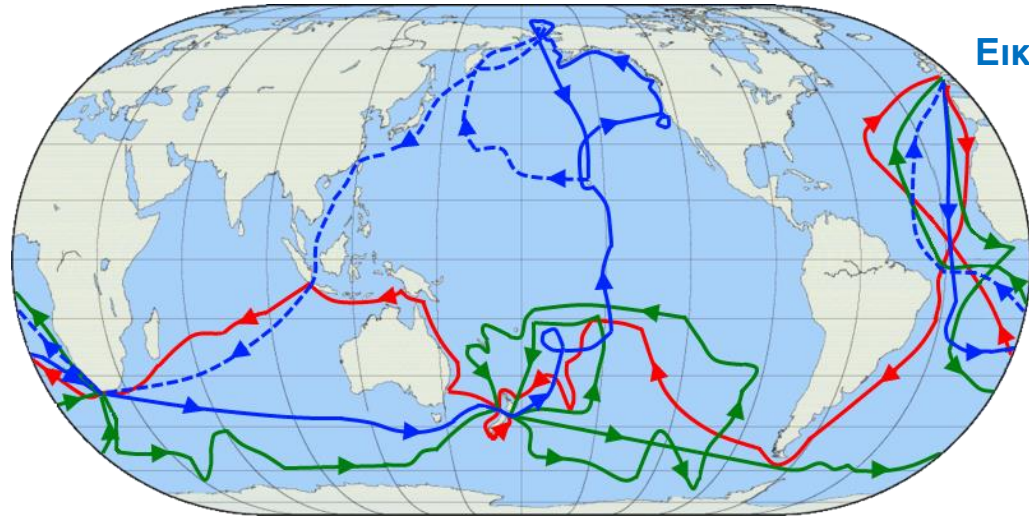

Εικόνα 8

Οι ανακαλύψεις του 18ου αιώνα

Εικόνα 9

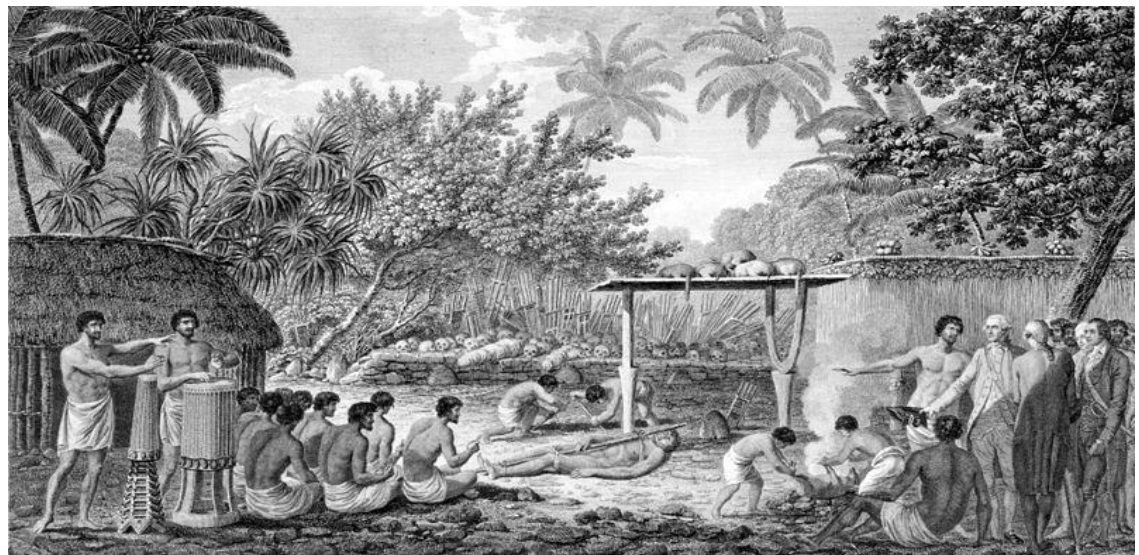
Εικόνα 10

Εικόνα 12

Εικόνα 11

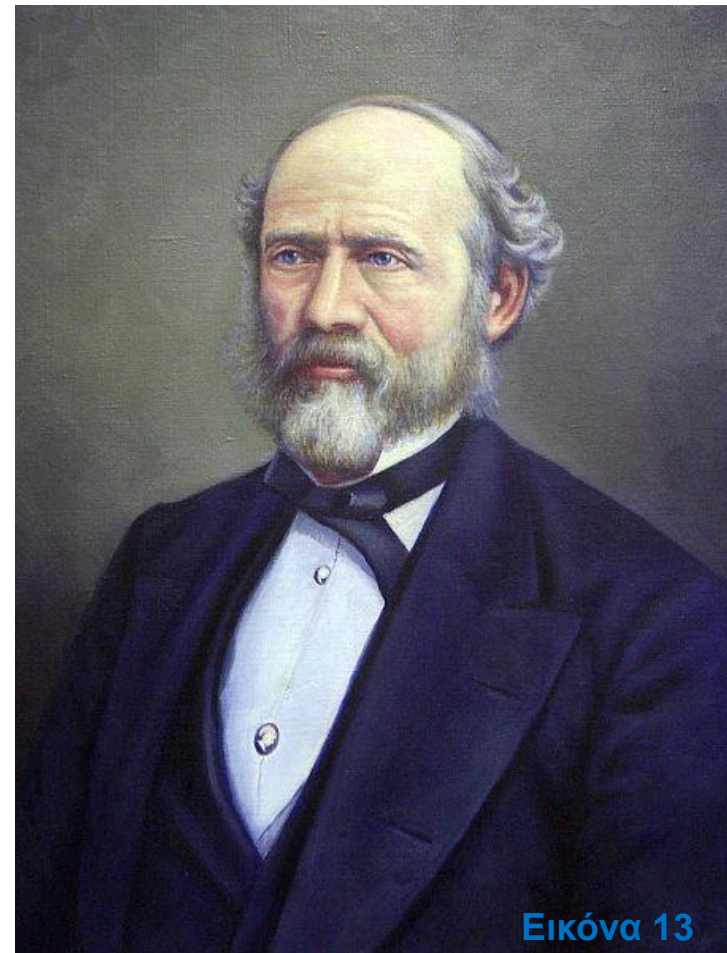
James Cook

Το ταξίδι του Κουκ

Lewis H. Morgan (1818-1881)

- Αμερικανός ανθρωπολόγος
- “Ancient Society” (1877)
- Μορφές και θεσμοί κοινωνικής οργάνωσης
- Γλώσσα
- Θρησκεία
- Σχήμα κατάταξης πολιτισμών
- Αγριότητα (φωτιά, τροφή)
- Βαρβαρότητα (γεωργία, μεταλλοτεχνία)
- Πολιτισμός (γραφή, τέχνη)
- Επηρεάζει Μαρξ και Ένγκελς
- Ένγκελς: Οι θεσμοί του γάμου και της ιδιοκτησίας ως σύγχρονες επινοήσεις
- Παρόμοιο σχήμα ο Τόμσεν στη Δανία
- Παρόμοιο σχήμα και ο Childe

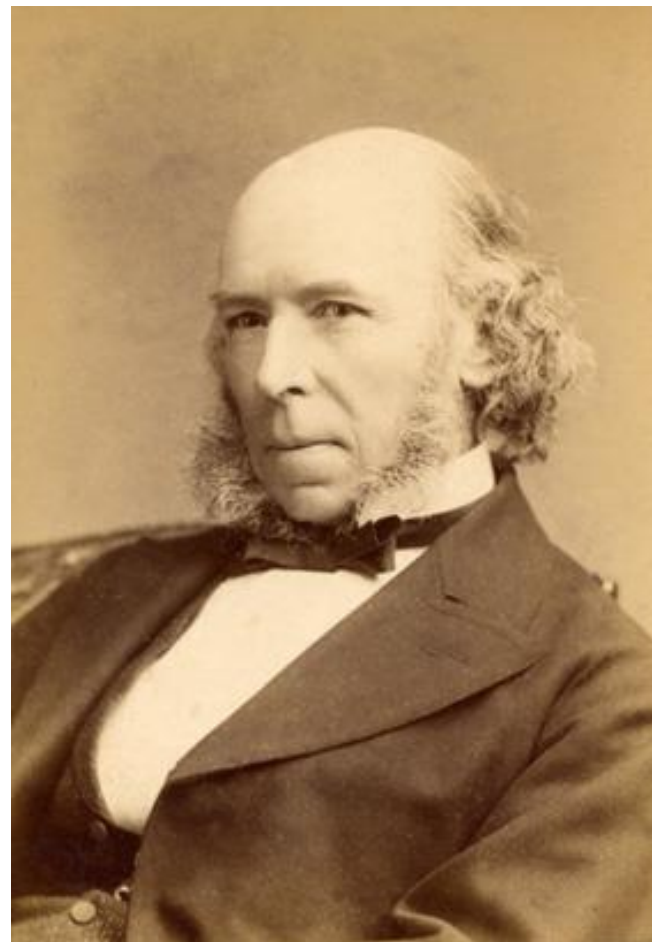

Εικόνα 13

Herbert Spencer (1820-1903)

- Φιλόσοφος, κοινωνιολόγος, βιολόγος, πολιτικός στοχαστής
- “Επιβίωση των ικανότερων”
- Μετάβαση από απλές σε σύνθετες μορφές κοινωνικής οργάνωσης
- Το ηθικό στοιχείο της μετάβασης
- Η επιστήμη ως μέσο αντικειμενικής παρατήρησης/μέτρησης της Προόδου
- Κοινωνικός Δαρβινισμός (και Λαμαρκισμός)

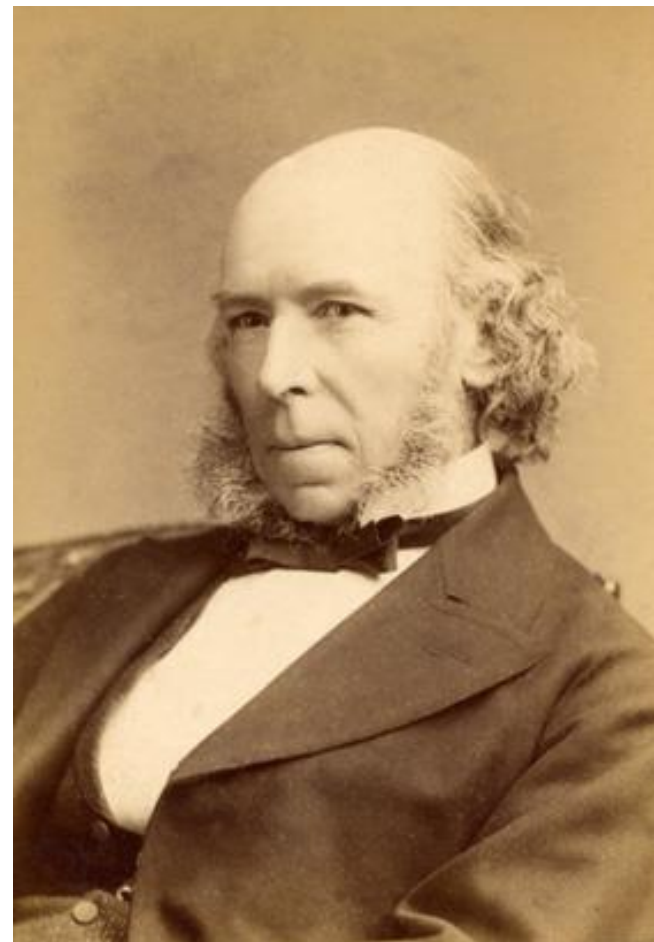

Εικόνα 14

Herbert Spencer (1820-1903)

- Η επιρροή των ιδεών του στη βικτωριανή Αγγλία
- Οι αποικίες
- Η κατανόηση των πολιτισμών
- Η διοίκηση των αυτόχθονων
- Η επιρροή του στη Βόρεια Αμερική: Ταξικοί διαχωρισμοί, άνοδος αστικής εργατικής τάξης
- Η άμεση επιρροή στην αρχαιολογία: Η μουσειακή έκθεση του Pitt Rivers
- Η άμεση πτώση της επιρροής του Σπένσερ με βάση το οικονομικό και κοινωνικό υπόβαθρο της Βρετανίας

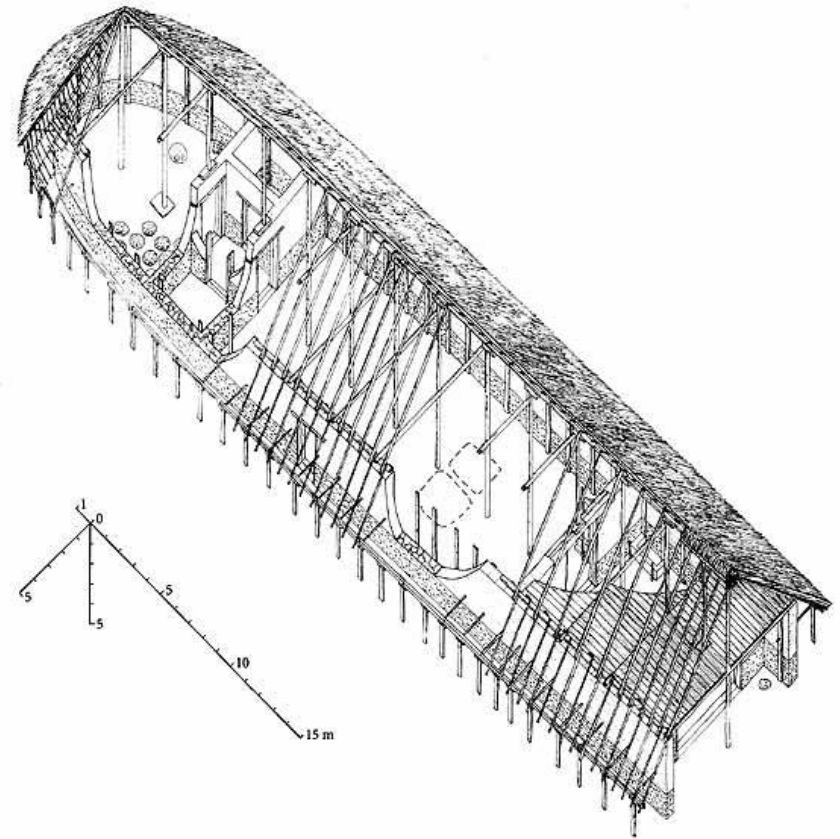

Εικόνα 15

Η κατεύθυνση της εξέλιξης

- Από τα απλά στα σύνθετα ή και αντίθετα;
- Π.χ. Τάση διαχείρισης ολοένα και περισσότερης ενέργειας;
- Π.χ. Σύνθετες μορφές;
- Το αντιπαράδειγμα των Μάγια
- Το παράδειγμα των Πρώιμων Ιστορικών Χρόνων
- Γιατί οι σύνθετες μορφές είναι πιο προσαρμόσιμες;
- Π.χ. Βιομηχανικός και αγροτικός τρόπος παραγωγής
- Περίοδοι κρίσης, π.χ. σήμερα

Εικόνα 16 “Ηρώ”, Λευκαντί

Εξέλιξη σταδιακή ή απότομη;

Εικόνα 17

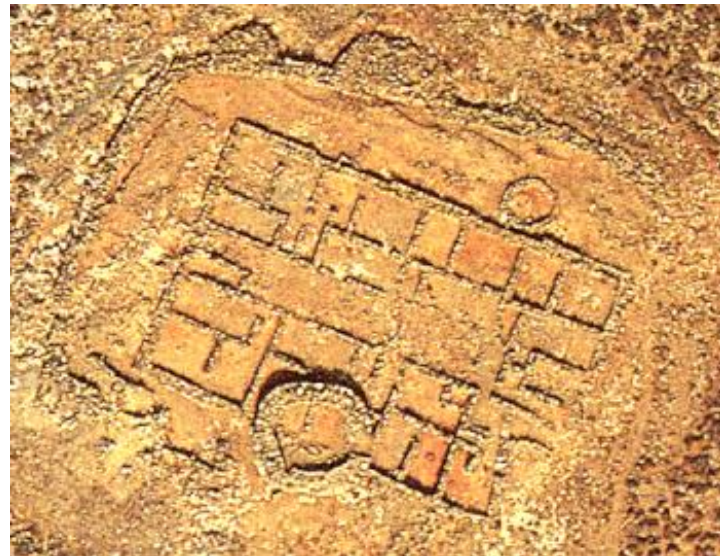
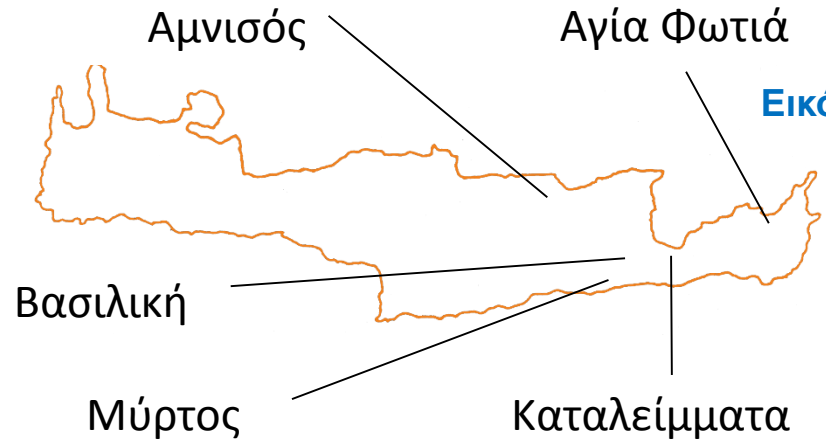

Χαμαίζι

Εικόνα 18

Μύρτος - Πύργος

Εικόνα 20

Αγία Φωτιά Κουφωτά

Εξέλιξη σε πιο ηθικές κοινωνίες;

Ο Ρομαντισμός και η άποψη για την κατάπτωση των ηθών

Εικόνα 21 Et in Arcadia Ego, N. Poussin, 1637-8

Τύποι εξελικτικισμού

Μονογραμμικός

E. Service:
Ομάδα,
φυλή,
φυλαρχία,
κράτος

M. Fried:
ισότητα,
βαθμός,
τάξη,
κράτος

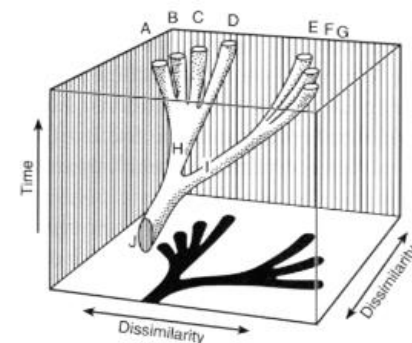
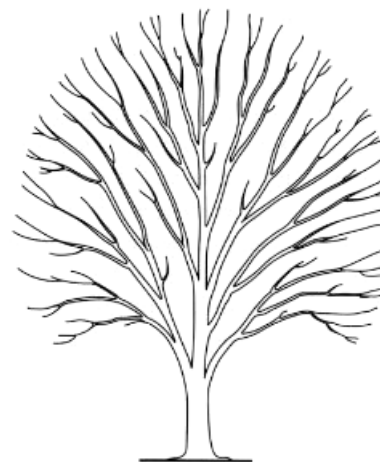
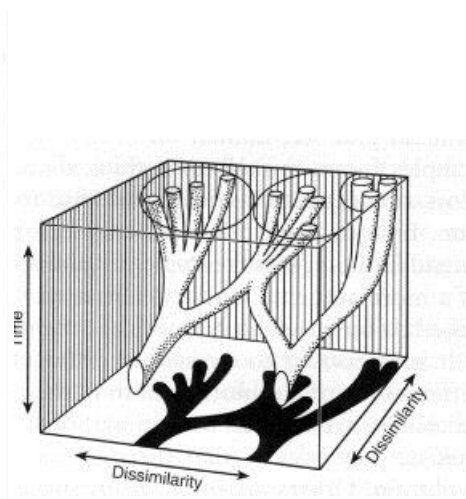
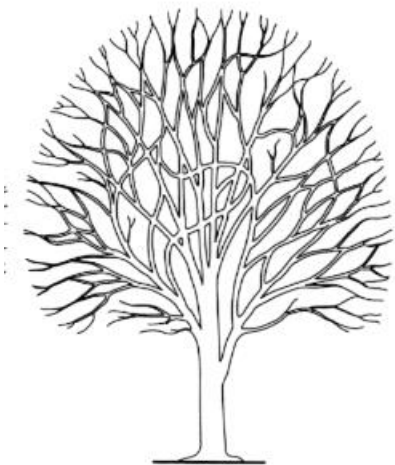
Αιγαίο
ΠΛ τροφосуλλέκτες,
ΝΛ γεωργοί,
ΠΕΧ κοινωνίες,
ΜΕΧ-ΥΕΧ ανάκτορα

Ιεραρχία οικισμών
Αναδιανομή και εμπόριο
Σύνθετη λατρεία
Μνημειακή αρχιτεκτονική

Πολυγραμμικός

Συγκλίνων

Αποκλίνων

Εικόνα 22

Εικόνα 23

Εικόνα 24

Εικόνα 25

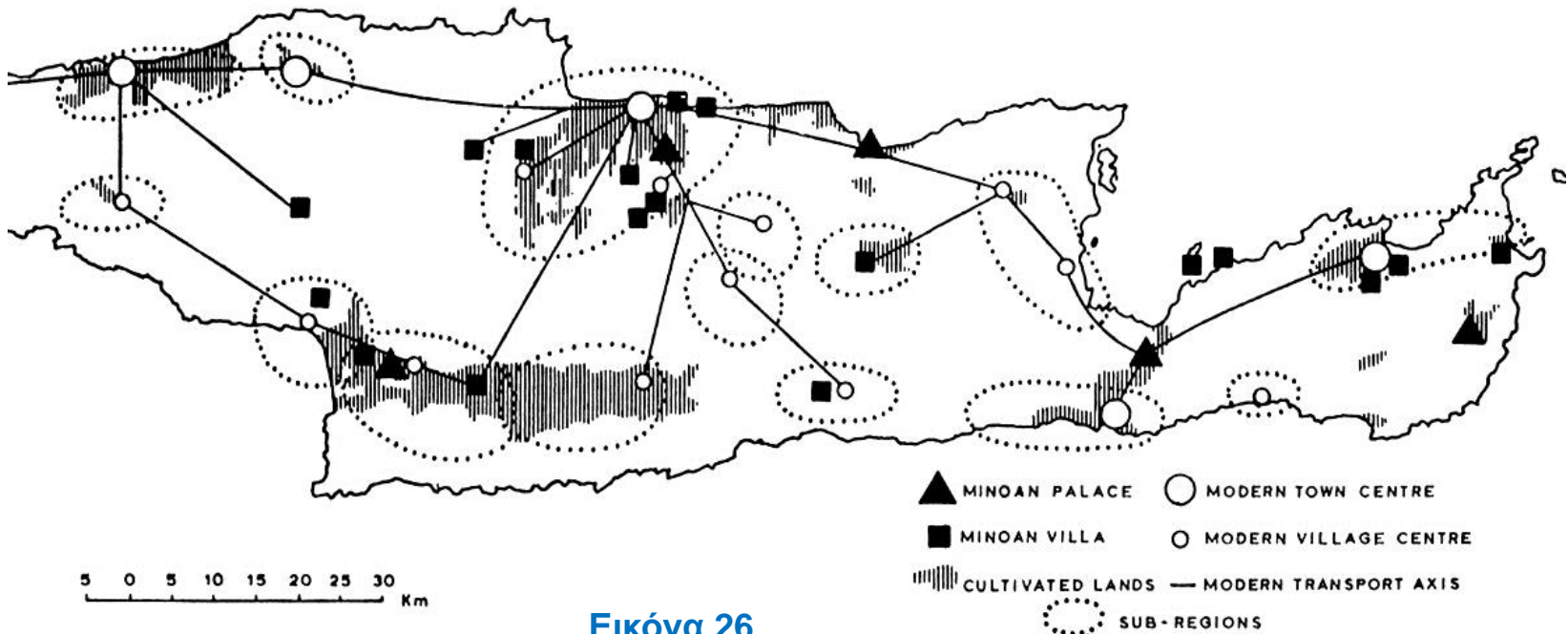
Το παράδειγμα του Αιγαίου

E. Service:
Ομάδα,
φυλή,
φυλαρχία,
κράτος

M. Fried:
ισότητα,
βαθμός,
τάξη,
κράτος

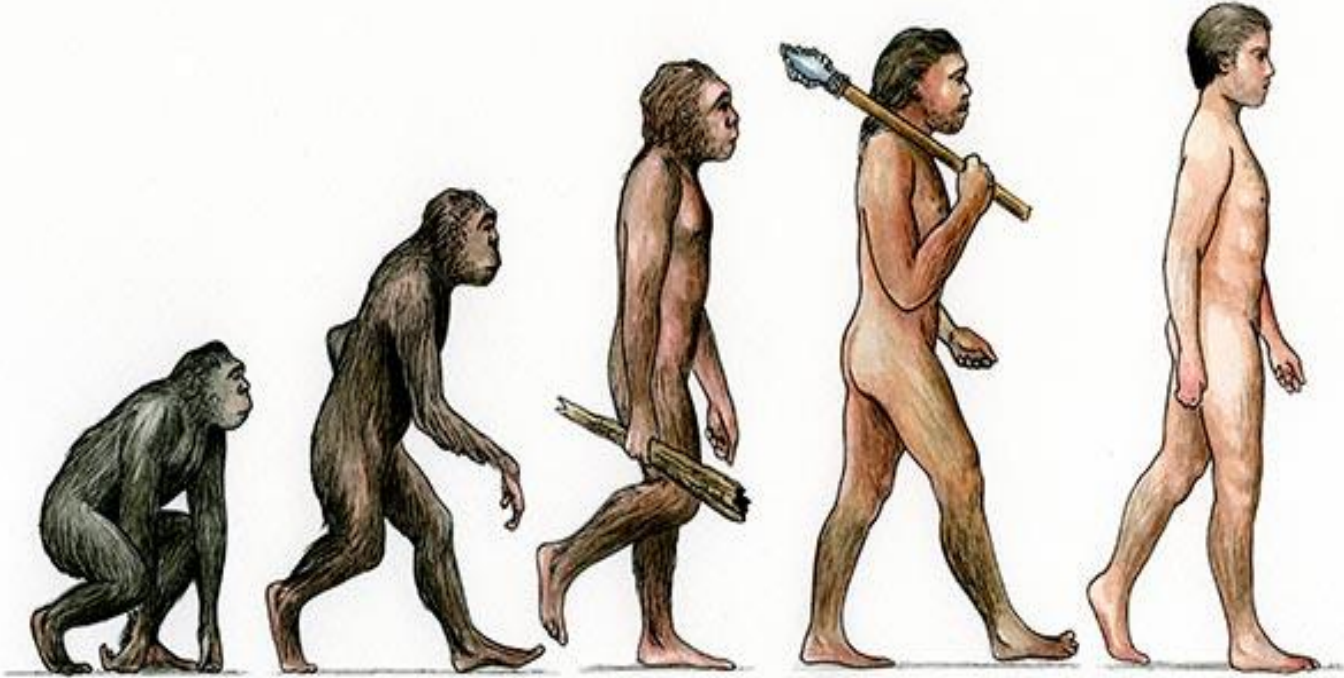
Αιγαίο
ΠΛ τροφосуλλέκτες,
ΝΛ γεωργοί,
ΠΕΧ κοινωνίες,
ΜΕΧ-ΥΕΧ ανάκτορα

Ιεραρχία οικισμών
Αναδιανομή και εμπόριο
Σύνθετη λατρεία
Μνημειακή αρχιτεκτονική

Εικόνα 26

Κριτική στον εξελικτικισμό

Εικόνα 27

- Επεξηγηματικός ή περιγραφικός;
- Εξωτερικά κριτήρια
- Ισοπέδωση ετερότητας
- Ισοπέδωση ιστορικότητας
- Τελεολογία
- Υποβάθμιση πολιτισμικών επαφών
- Αποικιοκρατισμός και Δυτικοποίηση
- Υποβάθμιση ατόμου χάριν συστήματος

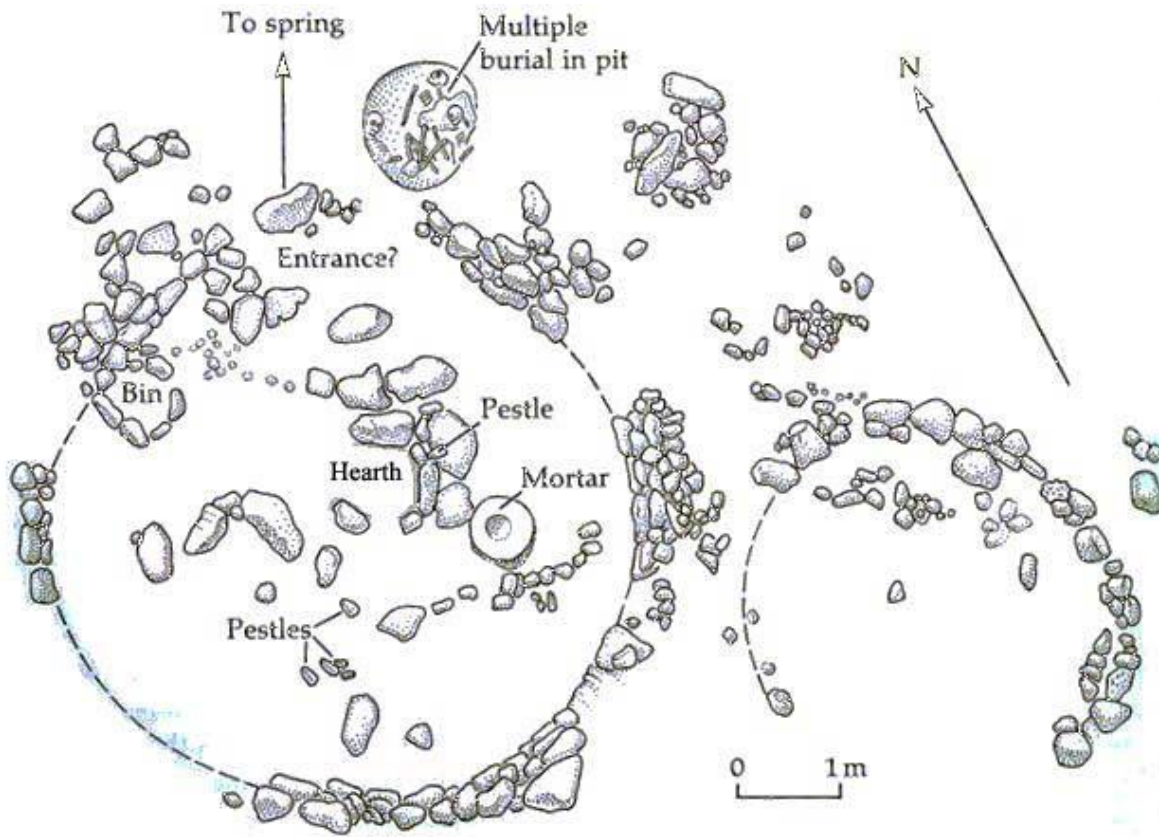
Πολυγραμμικός εξελικτισμός

- Η κριτική αφορά τα μονογραμμικά μοντέλα
- Η ταύτιση εξέλιξης και χρονικής ακολουθίας
- Η ταύτιση εξέλιξης και προόδου
- Η τελεολογία
- Σύγχρονα παραδείγματα

Εικόνα 28

Παραδείγματα πολυγραμμικότητας

Εικόνα 29 Η επιβίωση Νατούφιων κοινοτήτων στο νότιο Ισραήλ

Εικόνα 30

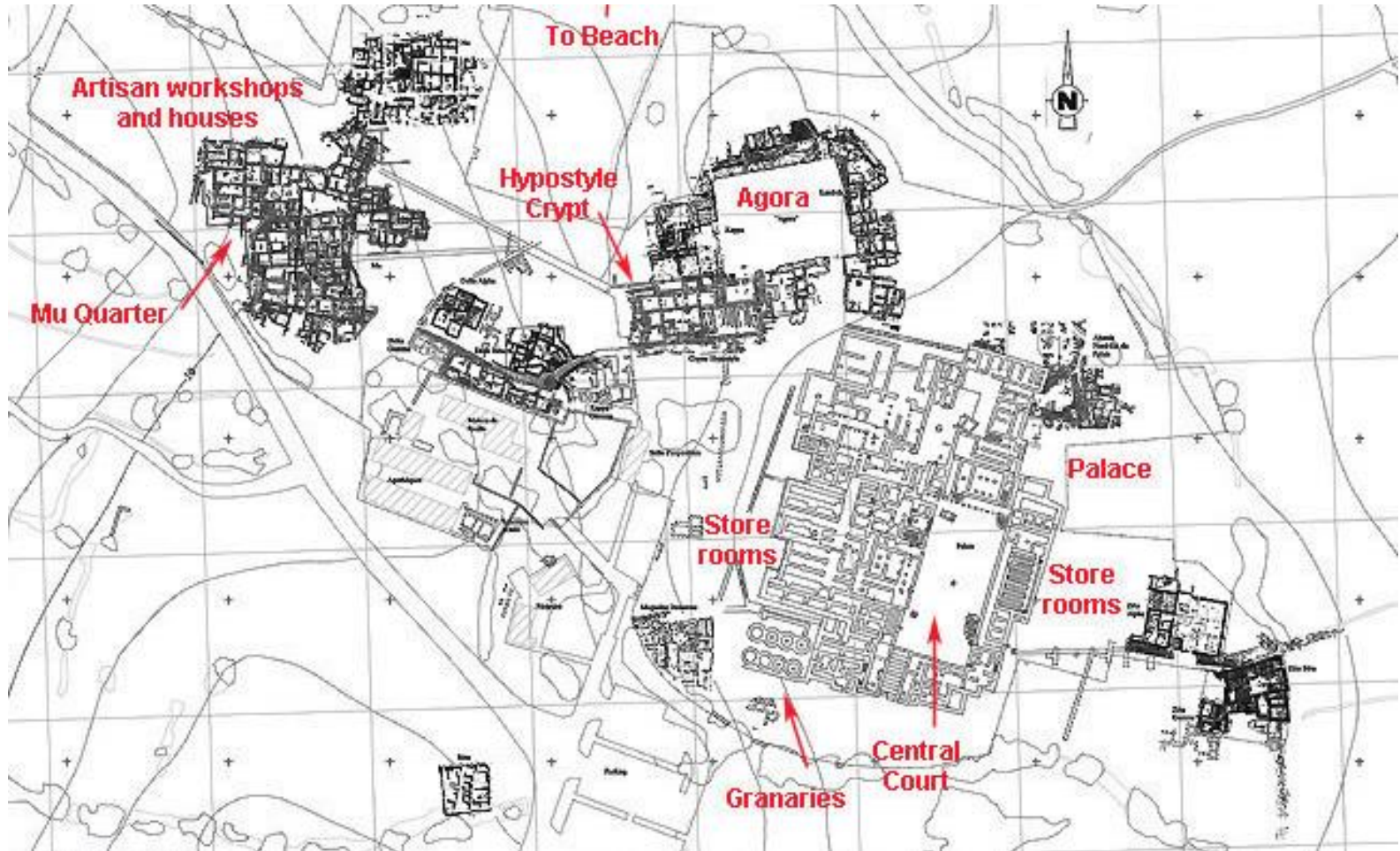
Παραδείγματα πολυγραμμικότητας

Εικόνα 31 Η Μεσολιθική-Νεολιθική μετάβαση στην Ελλάδα

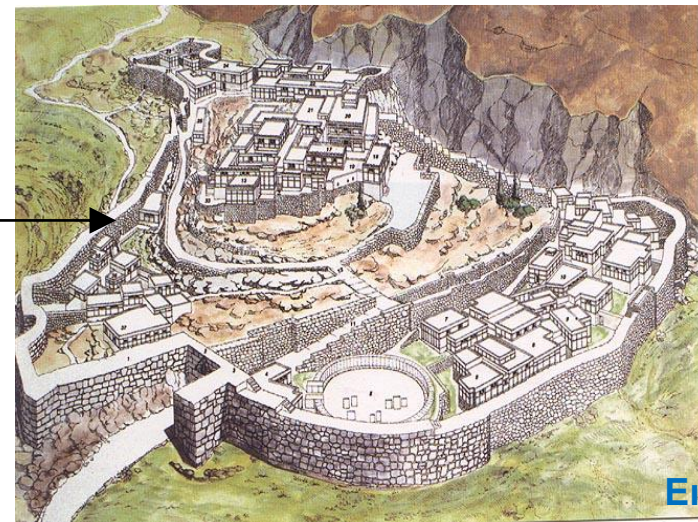
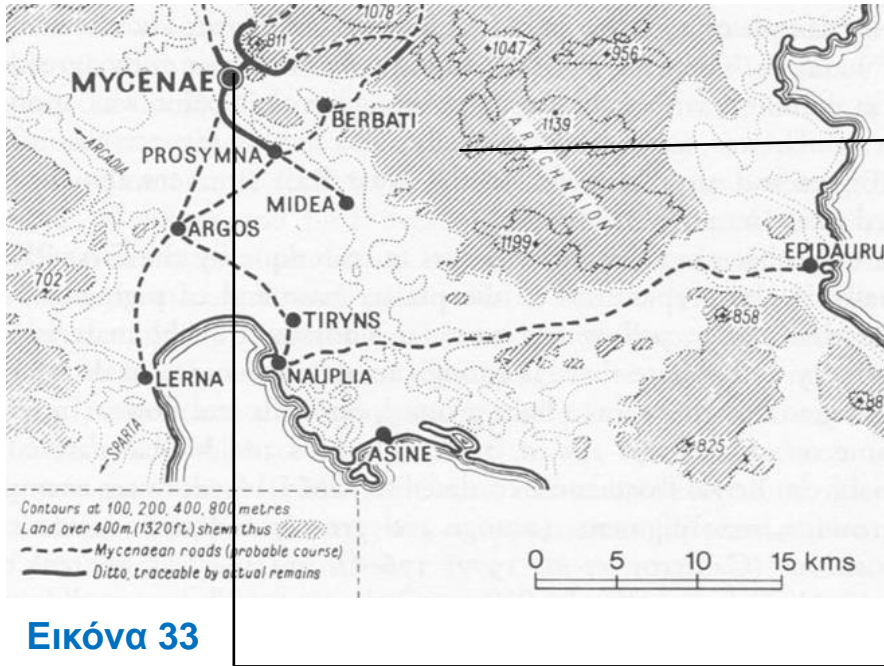
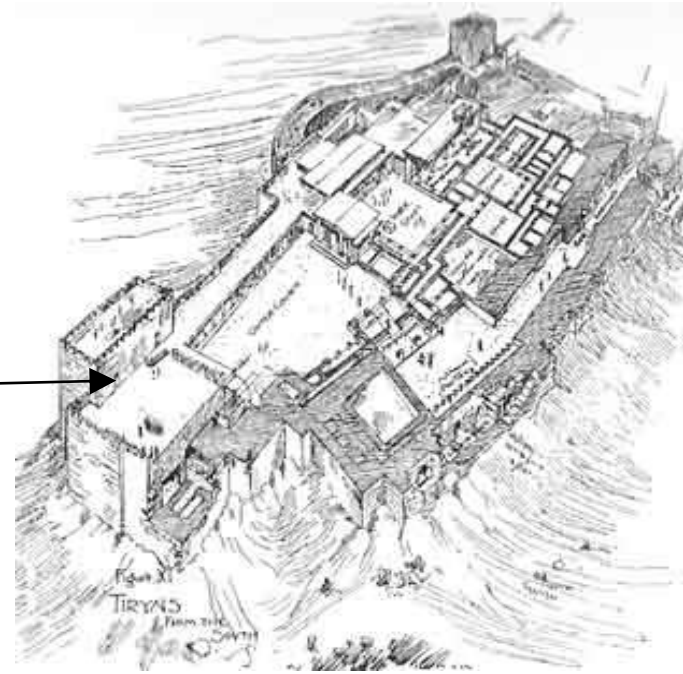
Παραδείγματα πολυγραμμικότητας

Εικόνα 32 Ετεραρχία και μινωικά ανάκτορα: Μάλια

Παραδείγματα πολυγραμμικότητας

Εικόνα 34

Πολυκεντρισμός: Η περίπτωση των μυκηναϊκών κέντρων της Αργολίδας

Εικόνα 35

Εξελικτικισμός και Μαρξισμός

- Οι εξελικτικιστικές επιρροές στον Μαρξ και τον Ένγκελς
- Η μονογραμμικότητα
- Ο λατινοαμερικανικός μαρξισμός
- Κοινωνικο-οικονομικός σχηματισμός
- Τρόπος ζωής
- Πολιτισμός

Εικόνα 36

Εικόνα 37

Εικόνα 38

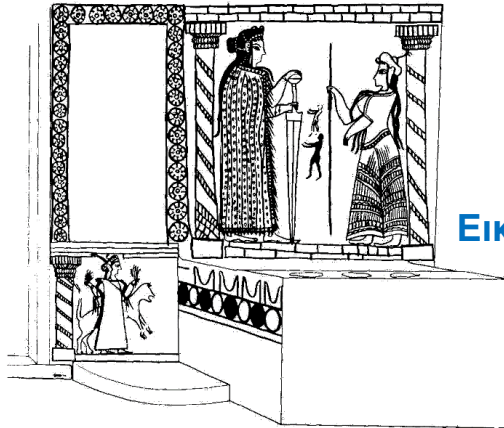
Σπήλαιο Κύκλωπα, Γιούρα Αλλονήσου, Μεσολιθική κατοίκηση

Εξελικτικισμός και Μαρξισμός

Πολιτική οικονομία

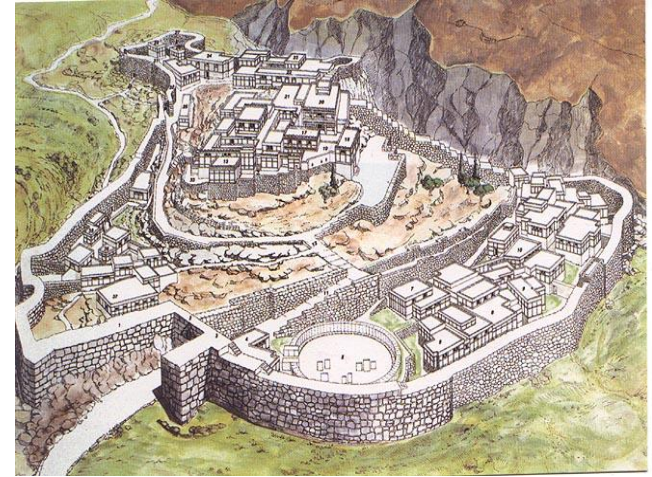
- Ιδιοκτησία
- Γαιοκτησία
- Αξία
- Κατάτμηση εργασίας
- Κοινωνική αλλοτρίωση

Εικόνα 39

- Διαδικασίες κοινωνικής ιεράρχησης
- Περιορισμένη πρόσβαση σε πλούτο
- Δημιουργία και υποβάθμιση αξιών
- Θεσμοποίηση ανισοτήτων

Εικόνα 40

- Κοινωνική διαβάθμιση
- Άνοδος και πτώση φυλαρχιών
- Σχηματισμός πρώιμων κρατών

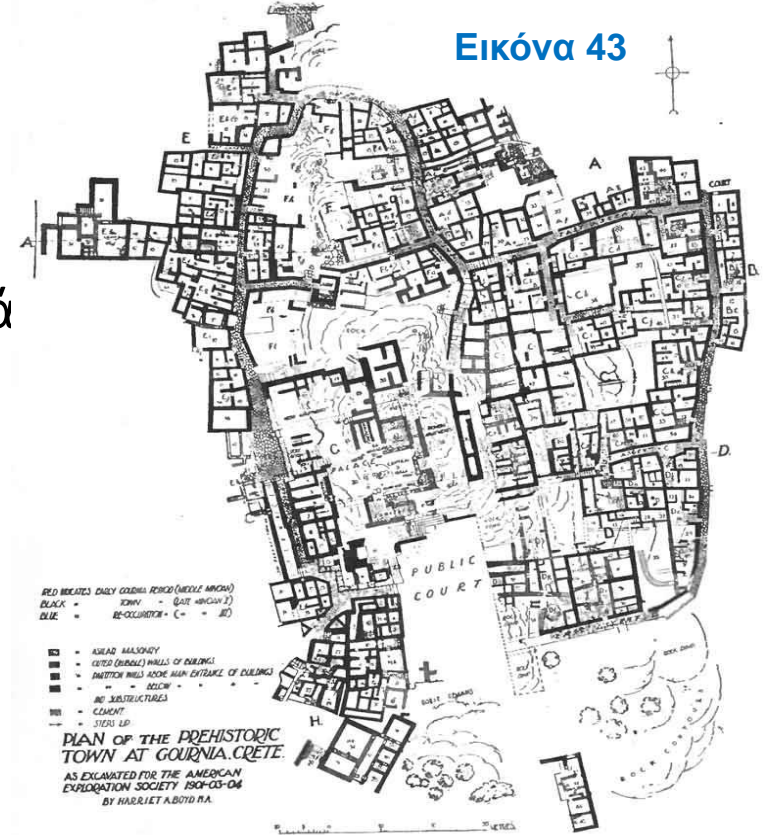
Εικόνα 41

Εικόνα 42

Σχόλιο για τον πολιτισμικό εξελικτισμό

- Είναι ο εξελικτικισμός αναγκαίος/ χρήσιμος;
- Είναι τελικά ο εξελικτικισμός μόνο περιγραφικός;
- Μπορούμε να αποφύγουμε “εξωτερικά σχήματα”;
- Μπορούμε να αποφύγουμε τις οικονομικοκοινωνικές διαδικασίες;
- Εξελικτικισμός και “κοινή λογική”;
- Η φυσικοποίηση της πολιτισμικής εξέλιξης;
- Εξελικτικισμός και μελλοντική έρευνα

Μινωικοί τάφοι και πόλη Γουρνιών

Τέλος Παρουσίασης

Πολιτισμική Εξέλιξη, μέρος Α.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Γιώργος Βαβουρανάκης. «ΙΑ 102. Θεωρία της αρχαιολογικής επιστήμης: Κύρια ρεύματα και σχολές. Ενότητα 4: Η Πολιτισμική Εξέλιξη. Παρουσίαση 9: Πολιτισμική Εξέλιξη, μέρος Α.». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://opencourses.uoa.gr/courses/ARCH12/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

1. "Adam and Eve by Lucas Cranach (I)" by Lucas Cranach the Elder - Web Gallery of Art: Image Info about artwork. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Adam and Eve by Lucas Cranach \(I\).jpg#/media/File:Adam and Eve by Lucas Cranach \(I\).jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Adam_and_Eve_by_Lucas_Cranach_(I).jpg#/media/File:Adam_and_Eve_by_Lucas_Cranach_(I).jpg)

2. "Last Judgement (Michelangelo)" by Michelangelo Buonarroti - See below.. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Last Judgement \(Michelangelo\).jpg#/media/File:Last Judgement \(Michelangelo\).jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Last_Judgement_(Michelangelo).jpg#/media/File:Last_Judgement_(Michelangelo).jpg)

3. "Stradanus America" by Stradanus - Unknown. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Stradanus America.jpg#/media/File:Stradanus America.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Stradanus_America.jpg#/media/File:Stradanus_America.jpg)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

4. Η Βαϊοφόρος, τοιχογραφία, 1428, Παντάνασσα, Μυστράς, (Φωτ. Αρχείο 5ης Ε.Β.Α., φωτ. Γιάννης Πατρικιάνος), http://www.culture.gr/culture/mystras-edu/art/15_img27.html

5. "Martyrium des hl. Sebastian (Meister der Spielkarten)" by Meister der Spielkarten - Metropolitan Museum of Art. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons - [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Martyrium des hl. Sebastian \(Meister d er Spielkarten\).jpg#/media/File:Martyrium des hl. Sebastian \(Meister der Spiel karten\).jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Martyrium_des_hl._Sebastian_(Meister_der_Spielkarten).jpg#/media/File:Martyrium_des_hl._Sebastian_(Meister_der_Spielkarten).jpg)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

6. "William Hogarth 017" by William Hogarth - 1. The Yorck Project: 10.000 Meisterwerke der Malerei. DVD-ROM, 2002. ISBN 3936122202. Distributed by DIRECTMEDIA Publishing GmbH.2. frankzumbach.wordpress.com. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:William_Hogarth_017.jpg#/media/File:William_Hogarth_017.jpg

7. "Musei Wormiani Historia". Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Musei_Wormiani_Historia.jpg#/media/File:Musei_Wormiani_Historia.jpg

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

8. "Leviathan by Thomas Hobbes" by Unknown -

[http://www.loc.gov/exhibits/world/world-](http://www.loc.gov/exhibits/world/world-object.html)

[object.html](http://www.securityfocus.com/images/columnists/leviathan-large.jpg)<http://www.securityfocus.com/images/columnists/leviathan-large.jpg>.

Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Leviathan by Thomas Hobbes.jpg#/media/File:Leviathan by Thomas Hobbes.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Leviathan_by_Thomas_Hobbes.jpg#/media/File:Leviathan_by_Thomas_Hobbes.jpg)

9. "Captainjamescookportrait" by Nathaniel Dance-Holland - from the National Maritime Museum, United Kingdom. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Captainjamescookportrait.jpg#/media/File:Captainjamescookportrait.jpg>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

10. "Cook Three Voyages 59" by Jon Platek. Blank map by en:User:Reisio. - Own work, based on File:Map_projection-Eckert_IV.png. Licensed under CC BY-SA 3.0 via Wikimedia Commons -

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cook_Three_Voyages_59.png#/media/File:Cook_Three_Voyages_59.png

11. "James Cook Signature" by James Cook's signature (died 1779) -

<http://www.melbourneobservatory.com/18thCentury.htm>Exact link:

<http://www.melbourneobservatory.com/images/Signature.gif>. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:James_Cook_Signature.svg#/media/File:James_Cook_Signature.svg

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

12. "James Cook, English navigator, witnessing human sacrifice in Taihiti (Otaheite) c. 1773" di Ignoto - 1815 edition of Cook's 'Voyages'. Con licenza Pubblico dominio tramite Wikimedia Commons -

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:James_Cook,_English_navigator,_witnessing_human_sacrifice_in_Taihiti_\(Otaheite\)_c._1773.jpg#/media/File:James_Cook,_English_navigator,_witnessing_human_sacrifice_in_Taihiti_\(Otaheite\)_c._1773.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:James_Cook,_English_navigator,_witnessing_human_sacrifice_in_Taihiti_(Otaheite)_c._1773.jpg#/media/File:James_Cook,_English_navigator,_witnessing_human_sacrifice_in_Taihiti_(Otaheite)_c._1773.jpg)

13. "Lewishenrymorgan" by Unknown - Union College files. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lewishenrymorgan.jpg#/media/File:Lewis_henrymorgan.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lewishenrymorgan.jpg#/media/File:Lewishenrymorgan.jpg)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

14. "Spencer1" by scanned by contributor from original in his possession - The source is given as the uploader of this image who describes the photograph as "Carte-de visite photo" and to be dated within the 1880s. The great age of this image and the death of the subject beyond the reach of any claims of ownership put this well with in the Public Domain. A tag attached to this file erroneously suggested that this image might fall within the scope of some form of ownership. It can not.. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Spencer1.jpg#/media/File:Spencer1.jpg>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

15. "Spencer1" by scanned by contributor from original in his possession - The source is given as the uploader of this image who describes the photograph as "Carte-de visite photo" and to be dated within the 1880s. The great age of this image and the death of the subject beyond the reach of any claims of ownership put this well with in the Public Domain. A tag attached to this file erroneously suggested that this image might fall within the scope of some form of ownership. It can not.. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Spencer1.jpg#/media/File:Spencer1.jpg>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

16. Drawing reconstruction of early Greek cult building at Lefkandi (Euboea), c. 33' x 147.5', c. 1,000 B.C., <http://www.sandrashaw.com/AH1L24.htm>

17. CHAMAIZI, http://www.travel-to-crete.com/page.php?page_id=243

18. Γ. Βαβουρανάκης

19. Γ. Βαβουρανάκης

20. Aerial atlas of ancient Crete, edited by J. Myers, Eleanor Emlen Myers, and Gerald Cadogan, London, 1992

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

21. "Nicolas Poussin 052" by Nicolas Poussin - The Yorck Project: 10.000 Meisterwerke der Malerei. DVD-ROM, 2002. ISBN 3936122202. Distributed by DIRECTMEDIA Publishing GmbH.. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons - http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nicolas_Poussin_052.jpg#/media/File:Nicolas_Poussin_052.jpg
22. Archaeological Theory: An Introduction, 2nd Edition, Matthew Johnson, Wiley 2009.
23. Archaeological Theory: An Introduction, 2nd Edition, Matthew Johnson, Wiley 2009.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

24. Archaeological Theory: An Introduction, 2nd Edition, Matthew Johnson, Wiley 2009.

25. Archaeological Theory: An Introduction, 2nd Edition, Matthew Johnson, Wiley 2009.

26. Colin Renfrew, Η Ανάδυση του Πολιτισμού: Οι Κυκλάδες και το Αιγαίο στην 3η χιλιετία π.Χ., Αθήνα, 2006.

27. <http://14lyk-athin.att.sch.gr/websites/homoerectus-ageli-konstantinou/anthropos.htm>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

28. http://polemosgenel.blogspot.gr/2011/12/blog-post_26.html (image: <http://4.bp.blogspot.com/-acc1kBHQ7u4/TvgfZvLSi5I/AAAAAAAAABE8/72J5mMexERY/s1600/06.jpg>)

29. Examples of house remains at 'Ain Mallaha, All contents copyright (c), 2008. Western Kentucky University, <http://people.wku.edu/darlene.applegate/oldworld/webnotes/3neareast/early.htm>

30. http://d-maps.com/carte.php?num_car=4212&lang=en

31. http://d-maps.com/carte.php?num_car=2276&lang=en

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

32. <http://travelingclassroom.org/?m=201207> (image: http://travelingclassroom.org/wp-content/uploads/2012/07/malia_plan2.jpg)

33. Αργολίδα, (CC-BY-SA.),
http://el.science.wikia.com/wiki/%CE%9C%CF%85%CE%BA%CE%AE%CE%BD%CE%B5%CF%82_%5C%CE%91%CF%81%CE%B3%CE%BF%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1
(image: <http://vignette4.wikia.nocookie.net/science/images/1/19/Maps-Argolis-Mycenae-01-goog.jpg/revision/latest?cb=20131027174735&path-prefix=el>)

34. Citadel of Tiryns, <http://www.mlahanas.de/Greeks/History/Mycenaean.html>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

35. An artist's reconstruction of the citadel at Mycenae at the height of its power,
<http://www.historyfiles.co.uk/KingListsEurope/GreeceMycenae.htm>

36. Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού,
<http://www.ime.gr/chronos/01/gr/ml/housing/giourafir.html>

37. View of the Cyclops Cave on Yioura, Ephorate of Palaeoanthropology and Speleology, Hellenic Ministry of Culture/ARF, Photographic archive A. Sampson, © Hellenic Ministry of Culture,
<http://www.ime.gr/chronos/01/en/gallery/ml/gioura/gioura1.html>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

38. Cave of Cyclope, Youra.Thunnus sp. and Mugilidae spp. vertebrae (A. Sampson), Mylona Journal of Biological Research-Thessaloniki 2014 21:2 doi:10.1186/2241-5793-21-2, <http://www.jbiolres.com/content/21/1/2/figure/F2>

39. THE WALL PAINTING FROM THE ROOM WITH THE FRESCO AT MYCENAE, <http://artsweb.bham.ac.uk/aha/kaw/Mycenae/Fresco/index.htm>

40. An artist's reconstruction of the citadel at Mycenae at the height of its power, <http://www.historyfiles.co.uk/KingListsEurope/GreeceMycenae.htm>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

41. "MaskAgamemnon" από τον Leo2004 from de.wikipedia.org. Υπό την άδεια CC BY-SA 3.0 μέσω Wikimedia Commons -

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:MaskAgamemnon.png#/media/File:MaskAgamemnon.png>

42. Pottery stemmed bowl decorated with a procession of riders in chariots, Mycenaean, about 1400-1300 BC, from Maroni, Cyprus, © Trustees of the British Museum

http://www.britishmuseum.org/explore/highlights/highlight_objects/gr/p/pottery_stemmed_bowl.aspx

43. Gournia Plan, <http://www.hellenica.de/Griechenland/Geo/Gournia.html>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

44. Τοπογραφία, αρχιτεκτονική και ιστορικο-κοινωνική δομή στην ανατολική Κρήτη, κατά την Εποχή του Χαλκού, Γιώργος Βαβουρανάκης, Τάφος III, Βόρειο Νεκροταφείο Γουρνιών, Αναπαράσταση με μία είσοδο,

<http://www.aegeussociety.org/gr/index.php/excavations-and-research/vavouranakis-topography-in-east-crete/>

45. Τοπογραφία, αρχιτεκτονική και ιστορικο-κοινωνική δομή στην ανατολική Κρήτη, κατά την Εποχή του Χαλκού, Γιώργος Βαβουρανάκης, Τάφοι I και II, Βόρειο Νεκροταφείο Γουρνιών, Αναπαράσταση με παράθυρα,

<http://www.aegeussociety.org/gr/index.php/excavations-and-research/vavouranakis-topography-in-east-crete/>

